

УДК 336.71 (477.54)

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО РЕГІОНУ)

Котковський В.С.

Розглянуто сучасні тенденції розвитку банківської системи України на прикладі Дніпропетровського регіону; проведено комплексний аналіз розвитку банківського сектора Дніпропетровського регіону; досліджено особливості його розвитку та вплив на економічний розвиток країни; названо проблеми і негативні тенденції у банківській системі як на регіональному рівні, так і на рівні держави.

Ключові слова: банківська система, активи, зобов'язання, власний капітал, статутний капітал, фінансовий результат, динаміка, регіон, рейтинг.

ВСТУП

Банківська система держави нагадує кровоносну систему людського організму, бо являє собою єдину систему, підпорядковану одній головній меті – забезпечувати ефективний обіг фінансових ресурсів у державі. Від того, наскільки раціонально організована банківська система, наскільки вона відповідає економічній політиці держави, етапу розвитку економіки, залежить ефективність руху фінансових ресурсів і, у свою чергу, розвиток економіки.

Відповідно до досліджень теоретиків економічної науки, економічний розвиток суспільства зумовлений його історичним розвитком. На стан народного господарства впливають не лише економічні, а й природно-географічні, національно-історичні та інші передумови. Отже, структура банківської системи як частина економічної системи є результатом історичного розвитку. Однак банківська система не перебуває у статичному стані – вона постійно розвивається, як й економічні відносини у суспільстві [1].

Одним з головних чинників забезпечення належного розвитку регіонів є функціонування у них банківських установ. Банківська система регіону значною мірою впливає на перспективи регіонального розвитку, створюючи умови для поживлення у них інвестиційної діяльності, забезпечення належного фінансування, збільшення обсягів виробництва та зайнятості і, як наслідок, виходу на траєкторію стійкого росту та підвищення рівня життя населення [2]. Проблемам діяльності банків у регіонах України присвячено чимало наукових праць вітчизняних дослідників. Зокрема, вчена Гуляєва Л. акцентує увагу на регіональних аспектах функціонування комерційних банків України [3]. Качаєв Ю. досліджує територіальні фактори банківської діяльності в Україні [4]. Науковець Другов О. описує політику регіонального розвитку банківської системи України

[5]. Яремчук М. аналізує регіональні характеристики діяльності комерційних банків України [6].

Питання аналізу та особливостей регіонального розвитку банківської системи досліджуються у працях вітчизняних і зарубіжних учених та фахівців Р. Брейлі, М. Портера, Р. Мертона, В.С. Стельмаха, В.О. Васюренка та багатьох інших. Але існує низка проблем регіонального розвитку банківської системи, котрі потребують глибокого осмислення та розв'язання.

Мета даної статті полягає у дослідженні проблематики розвитку вітчизняної банківської системи у регіональному аспекті та обґрунтуванні виконання специфічної ролі банківської системи на регіональному рівні.

Актуальність дослідження визначається тим, що аналіз частки ринку є важливим елементом зовнішнього swot-аналізу, тобто оцінки власних позицій банку або позицій банку-конкурента (групи банків-конкурентів) у банківському секторі країни. Доля банку на ринку визначає його дійсний вплив на ринок. При цьому поважно знати, яка структура ринку, яке відносний вплив конкурентів, а також володіти інформацією про ємкість (капіталізація) окремих сегментів ринку, показники прибутковості і ризику, властивих операціям на цих сегментах ринку [7].

Для ефективного функціонування банківської системи України обов'язкові врахування економічних і соціальних особливостей окремих регіонів країни, аналіз обсягів пропонованих регіонами банківських послуг. Тому питання розвитку банківського сектора Дніпропетровського регіону має дуже важливе значення, що, у свою чергу, обумовлює актуальність обраної теми. У дослідженні використано методи порівняння, приведення показників до порівнянного вигляду, аналізу, групування, графічний, систематизації, метод табличного відображення аналітичних даних, а також економічні методи, що дозволяють провести необхідний аналіз об'єкта дослідження [8].

Котковський Володимир Станіславович, к. е. н., доцент, завідувач кафедри банківської справи, Криворізький економічний інститут ДВНЗ «КНЕУ ім. В.Гетьмана»

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Зазначимо, що для оцінки ефективності управління, конкурентоспроможності банку на ринку послуг необхідним критерієм є аналіз прибутковості, ліквідності й достатності капіталу банку, а також вплив фінансової політики держави на діяльність банківської систему у цілому.

За результатами проведеного аналізу банківської системи Дніпропетровської області слід зазначити, що вона досить розгалужена, спроможна обслуговувати економіку області й узагалі позитивно впливає на економічний розвиток нашого регіону.

Рівень концентрації банків середній. Станом на 01.01.2011 у м. Дніпропетровськ та Дніпропетровській області діяли 14 банків – юридичних осіб, які здійснювали свою діяльність і в інших областях України. Банківська система Дніпропетровського регіону посідає *друге* місце серед областей України за розміром активів, кредитного портфеля, зобов'язань і капіталу. Упродовж останніх років вона досить динамічно розвивається. Дослідження проводилось за даними Національного банку України станом на 01.01.2011 р. [9]. Доцільно розглянути рейтинг банків Дніпропетровського регіону у банківській системі України (табл. 1).

Таблиця 1 Рейтинг 14 банків Дніпропетровського регіону у банківській системі України за показником «активи» за 2007-2010 роки, місце [9]

Банки	Група, місце			
	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011
I група				
1. ПРИВАТБАНК	1	1	1	1
II група				
2. БАНК КРЕДИТ-ДНІПРО	42	42	36	32
III група				
3. АКТАБАНК	-	153	94	60
IV група				
4. ХОУМ КРЕДИТ БАНК	54	59	69	84
5. ЄКАТЕРИНОСЛАВСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	-	-	83	87
6. АКЦЕНТ-БАНК	87	100	85	100
7. ПРИЧОРНОМОР'Я	132	144	-	-
8. СИГМАБАНК	156	138	112	132
9. НОВИЙ	120	121	118	117
10. КОНКОРД	149	156	141	150
11. ДІАЛОГБАНК	158	159	171	96
12. РАДАБАНК	170	172	173	171
13. ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ	166	179	175	172
14. КЛАСИКБАНК	173	182	129	134

Слід зауважити, що за класифікацією Національного банку України тільки один банк (ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК») віднесений до I групи банків (найбільших), 1 банк – ПАТ «Банк Кредит-Дніпро» віднесений до II групи банків, до II групи банків України також належить один банк – ПАТ «АктаБанк», інші 11 банків регіону віднесені до IV групи банків України (найменших): ПАТ «Хоум Кредит Банк», ПАТ «Єкатеринославський Комерційний Банк», ПАТ «Акцент-Банк», ПАТ «КБ

«Причорномор'я», ПАТ «Сигмабанк», АКБ «Новий», ПАТ «АКБ «Конкорд», ТОВ «ДіалогБанк», ПАТ «АБ «РадаБанк», ПАТ «КБ «Земельний Капітал», ПАТ «КласикБанк».

Достатньо позитивна динаміка росту активів банків Дніпропетровського регіону впродовж 2010 року, яка склала 127024,46 млн. грн., що становить 13,48% від загальної суми активів по всій банківській системі України (табл. 2).

Таблиця 2 Аналіз змін у динаміці активів по 14 банках Дніпропетровського регіону за 2008-2010 роки [9]

БАНКИ	На 01.01. 2009 р., млн. грн.	На 01.01. 2010 р., млн. грн.	Темп зростання, %	На 01.01. 2011 р., млн. грн.	Темп зростання, %
1. Приватбанк	80165,47	86066,13	107,36	113437,22	131,80
2. Банк Кредит-Дніпро	4058,77	4833,93	119,01	6036,37	124,87
3. АктаБанк	213,03	852,25	в 4,0 р.	1623,72	190,52
4. Єкатеринославський Комерційний Банк	-	1026,03	-	1105,31	107,73
5. Акцент-Банк	802,93	946,48	117,88	828,78	87,56
6. Хоум Кредит Банк	1772,64	1304,13	73,57	1162,48	89,14
7. Новий	508,39	484,20	95,24	604,06	124,75
8. Сигмабанк	359,68	523,97	145,67	446,88	85,29

9. Причорномор'я	306,14	-	-	-	-
10. Конкорд	200,03	274,46	137,21	247,95	90,34
11. ДіалогБанк	174,55	109,21	62,57	882,39	в 8,1 р.
12. РадаБанк	114,46	105,77	92,41	113,97	107,75
13. Земельний капітал	87,71	95,39	108,75	110,01	115,33
14. КласикБанк	60,96	370,03	в 6,1 р.	425,32	114,94
Усього по банках Дніпропетровського регіону	90083,57	96991,98	107,67	127024,46	130,96
Усього по банківській системі України	926086,50	873449,57	94,3	942083,99	107,9

Стабільність і надійність банківської системи значною мірою залежать від рівня капіталу, тому одним із пріоритетних напрямів банківської діяльності є збільшення обсягу капіталу та поліпшення його якості з метою нейтралізації негативних наслідків банківських ризиків і забезпечення захисту інтересів вкладників. Упродовж

останніх років у банках Дніпропетровського регіону зберігалася тенденція до зростання статутного і балансового капіталів банків, що, у свою чергу, позитивно вплинуло на рівень їхньої капіталізації.

Проаналізувавши рис. 1, на якому представлено динаміку балансового капіталу, можна зробити висновок: щороку цей показник зростає.

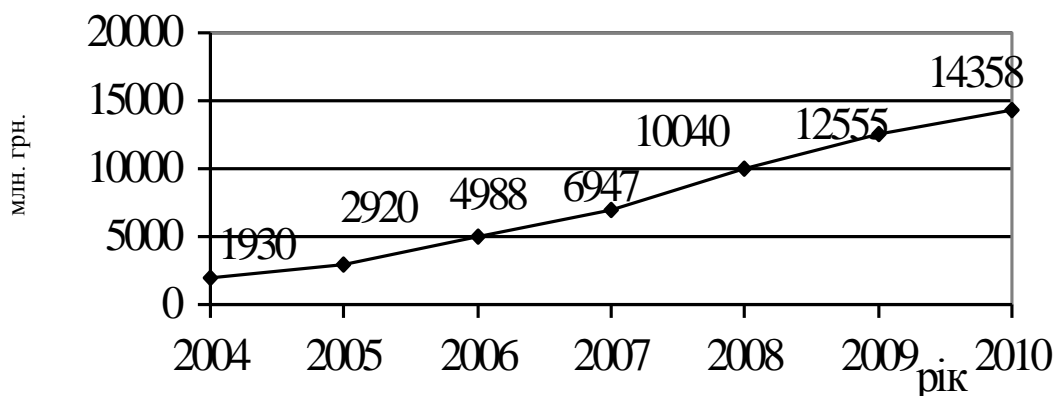

Рис. 1 Капітал по 14 банках Дніпропетровського регіону за 2004-2010 рр., млн. грн. [9]

Динаміка статутного капіталу повторює динаміку балансового капіталу (рис. 2).

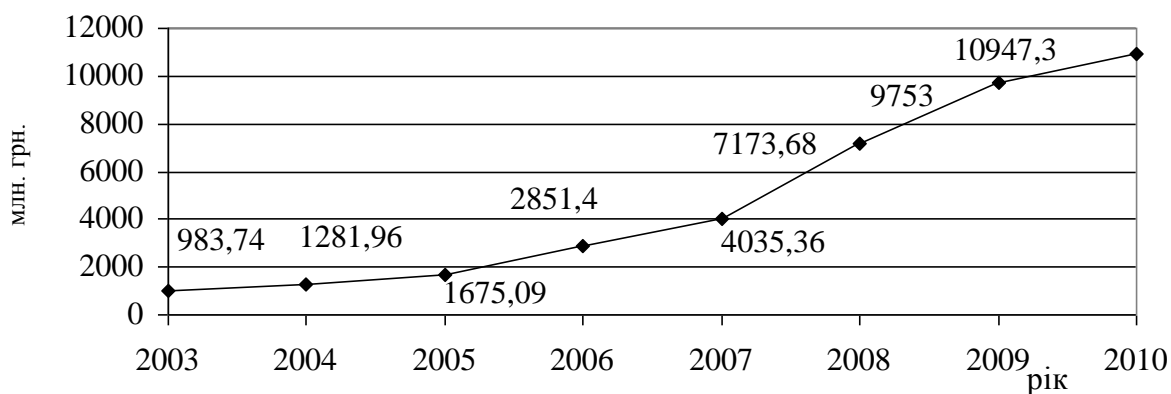

Рис. 2 Статутний капітал по 14 банках Дніпропетровського регіону за 2003-2010 рр., млн. грн. [9]

Високе значення цього показника свідчить про достатність капіталу, а з іншого — може вказувати на невисокий рівень технологічності і конкурентоспроможності банків. Отже, можна стверджувати, що збільшення розміру балансового капіталу у сукупності по банках Дніпропетровського регіону було досягнуто в основному за рахунок зростання статутного капіталу.

Для аналізу діяльності дніпропетровських банків важливі показники зміни динаміки зобов'язань банків. Наведені дані (табл. 3) свідчать, що їхнє зростання припало на 2007 рік, а вже з наступного 2008 року спостерігаємо стрімке зниження величини зобов'язань банківських установ [9].

Таблиця 3 Темпи зростання зобов'язань 14 банків Дніпропетровського регіону порівняно з попереднім роком за 2006-2010 рр., %

Банки	2006	2007	2008	2009	2010
1. Приватбанк	154,09	166,69	141,61	105,32	133,99
2. Банк Кредит-Дніпро	128,21	158,84	180,86	120,31	128,00
3. АктаБанк	-	-	100,0	в 4,15 р.	в 2,39 р.
4. Хоум Кредит Банк	149,13	143,20	130,84	65,88	85,07
5. Єкатеринославський Комерційний Банк	-	-	-	100,0	103,56
6. Акцент-Банк	100,57	102,36	99,73	117,74	83,96
7. Причорномор'я	117,21	123,59	99,49	-	-
8. Сигмабанк	100,0	66,21	1057,62	173,55	79,60
9. Новий	124,01	81,57	140,29	97,80	113,58
10. Конкорд	100,0	107,01	73,21	183,24	83,61
11. ДіалогБанк	88,37	159,61	142,48	100,67	в 7,71 р.
12. РадаБанк	104,30	111,94	70,94	60,13	110,45
13. Земельний Капітал	96,67	110,08	89,21	90,19	130,80
14. КласикБанк	в 2,64 р.	88,69	98,10	в 8,57 р.	132,62
Всього по Дніпропетровському регіону	152,95	162,24	142,79	107,01	133,43
Всього по банківській системі України	157,95	178,02	152,30	93,36	106,78

Ситуація на грошово-кредитному ринку у 2010 році характеризувалася збереженням позитивних тенденцій до збільшення коштів населення у банках, зниження вартості ресурсів та поступового відновлення кредитування банками підприємств реального сектору економіки. Так, у 2010 році продовжилося зростання депозитів фізичних осіб, обсяги яких збільшилися на 24,7% – до 263,7 млрд.

грн. Кошти у національній валюті продовжували зростати більшими темпами (з початку року – на 36,5%) у порівнянні з депозитами в іноземній валюті (на 14,4%),

Наприкінці дослідження проаналізуємо фінансові результати діяльності дніпропетровських банків (табл. 4).

Таблиця 4 Аналіз фінансових результатів 14 банків Дніпропетровського регіону за 2005-2010 рр., млн. грн. [9]

Банки	Рік					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1. Приватбанк	475,65	506,21	1534,16	1291,78	1050,49	1370,18
2. Кредит-Дніпро	17,49	37,53	32,73	35,75	15,73	4,57
3. АктаБанк	-	-	-	0,83	2,05	2,27
4. Хоум Кредит Банк	0,70	5,72	2,71	3,76	15,94	10,10
5. Єкатеринославський Комерційний Банк	-	-	-	-	8,12	0,89
6. Акцент-Банк	-	-	3,39	21,02	27,89	5,42
7. Причорномор'я	3,45	6,22	8,60	1,52	-	-
8. Новий	1,28	1,54	2,96	-9,56	-14,04	-35,62
9. Сигмабанк	-	0,01	0,75	2,84	2,42	0,87
10. Конкорд	-	0,01	1,75	2,26	1,03	0,07
11. ДіалогБанк	0,88	1,82	2,44	0,99	-65,88	51,99
12. РадаБанк	0,44	3,75	3,30	1,92	2,30	6,47
13. Земельний Капітал	1,15	1,47	1,14	0,09	0,22	0,23
14. КласикБанк	0,08	0,28	0,30	0,03	0,73	0,64
Всього по Дніпропетровському регіону	502,26	572,76	1579,26	1339,48	1047,00	1418,08
Всього по банківській системі України	2170,10	4114,47	6619,69	7304,24	-38401,84	-13026,58

Від'ємний фінансовий результат по системі банків на 01.01.2011 р. склав 13,0 млрд. грн., що майже втричі менше, ніж за станом на 01.01.2010 р. (38,4 млрд. грн.).

ВИСНОВКИ

Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що у Дніпропетровській області

сформувалася розвинена банківська система. Ознакою її розвитку є тенденція до зростання всіх показників. Навіть в умовах фінансової кризи діяльність банківської системи Дніпропетровської області достатньо стабільна. Для забезпечення її подальшого стабільного функціонування та розвитку банки мають постійно підвищувати рівень капіталізації, знижувати рівень ризикованості здійснюваних операцій, формувати необхідний обсяг резервів під ризику за

активними операціями, покращувати якість активів і пасивів, оптимізувати витрати і доходи та підвищувати ефективність своєї діяльності.

Науковими результатами дослідження є систематизація та комплексний аналіз сучасних тенденцій розвитку банківської системи України на прикладі Дніпропетровського регіону. Отже, на сучасному етапі головним завданням банківських установ має бути рішення проблеми відновлення ліквідності, а також утилізація проблемних кредитів, тобто очистка банківських балансів від неякісних активів. Без вирішення цієї проблеми неможливо повернути довіру населення до банківської системи України і стабілізувати ресурсну базу.

Водночас, серед негативних тенденцій у банківській системі слід зазначити неефективність політики реанімації проблемних банків, зростання

обсягів простроченої заборгованості, відсутність ринку проблемних боргів, відсутність середньострокових ресурсів тощо. А серед причин низького рівня кредитування названі фінансова неспроможність багатьох позичальників, незахищеність прав кредитора, коротка ресурсна база, дефіцит бюджету і т.д.

Нарешті, серед загроз, які стоять перед банківською галуззю, можна назвати спроби ліквідувати малі та середні банки. Подібні тенденції є проявом порушення базового принципу рівності та чесної конкуренції на ринку. Водночас, якщо не буде зовнішніх збоїв (зокрема, на рівні цін експортно-імпоротної сфери), то банківська галузь України продовжить своє оздоровлення і зможе кредитувати українську економіку.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Затварська О.О. Банківська система України та основні напрями її розвитку: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / Науково-дослідний фінансовий ін-т при Міністерстві фінансів України / О.О. Затварська. – К., 2004. – 16с.
2. Стойка В.С. Теоретичні підходи до формулювання поняття «регіональна банківська система» та її функцій / В.С. Стойка // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». – 2010. – Спецвипуск 29 (частина 2). – С. 327-332.
3. Гуляєва Л. Регіональні аспекти функціонування комерційних банків України / Л. Гуляєва // Вісник ТДМУ. – Тернопіль: Економічна думка, 2006. – №1. – С. 36-41.
4. Качасєв Ю.Д. Територіальні фактори банківської діяльності в Україні / Ю.Д. Качасєв // Вісник НБУ. – 2001. – №4. – С. 11-15.
5. Другов О.О. Політика регіонального розвитку банківської системи України / О.О. Другов // Вісник Української академії банківської справи. – 2006. – №1. – С. 56-60.
6. Яремчук М.В. Регіональні характеристики діяльності комерційних банків України / М.В. Яремчук // Вісник Сумського національного аграрного університету: науково-методичний журнал. – 2007. – №1 (22). – С. 68-72.
7. Дробязко А., Сушко В. Банки Украины. Обобщенный портрет на фоне финансового кризиса и широкой рецессии / А. Дробязко, В. Сушко // Финансовые риски. – 2008. – №3-4. – С. 31-61.
8. Аналіз банківської діяльності: Підручник / Герасимович А.М., Алексеєнко М.Д., Парасій-Вергуненко І.М. та ін.; за ред. Герасимовича А.М. – К.: КНЕУ, 2003. – 599 с.
9. Сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>